

EL SENYOR CLAY

Als anys seixanta del segle passat vivia a Canton un comerciant de te molt ric que es deia senyor Clay.

Era un home vell, alt, sec i reservat. Tenia una casa molt bonica i un carruatge elegant on seia rígid i encarat, en silenci, i tot sol.

Entre els altres europeus de Canton el senyor Clay tenia fama de ser un home dur que només sentia afecte pels diners. La gent s'estimava més mantenir-se'n a distància. No és que se'n sabés res de dolent en concret, sinó que s'havia guanyat aquesta reputació per l'aspecte, la veu i la manera de fer. Però de tota manera per la ciutat corrien unes quantes històries que s'havien explicat moltes vegades i que reforçaven aquesta imatge que la gent en tenia. Una de les històries era aquesta.

Quinze anys enrere, un comerciant de tes francès, que havia estat company del senyor Clay però que s'hi havia acabat enemistant i havia engegat una empresa pròpia, es va arruïnar a causa d'unes especulacions desafortunades. Com a últim recurs va intentar transportar una càrrega de te amb el clíper *Termòpiles*, que era al port

llest per llevar l'àncora. Però devia tres-centes guinees al senyor Clay, i el seu creditor va fer embargar la càrrega, va embarcar les seves pròpies mercaderies al *Termòpiles* i amb aquesta maniobra va arruïnar definitivament el seu competidor. El comerciant francès va perdre tot el que tenia en aquest món, la seva casa es va vendre i es va quedar al carrer amb la dona i els fills. Com que no veia cap sortida a la seva desgràcia, va acabar levant-se la vida.

Aquest comerciant francès havia estat un home alegre i de talent; tenia una dona encantadora i uns fills magnífics. Ara que als ulls dels amics s'havia convertit en el perfecte contrapunt de la figura glacial del senyor Clay, va ser com si l'envoltés una aurèola de rajos càlids i suaus, i els seus antics amics van crear un fons a favor de la seva vídua. Però la rivalitat entre la colònia anglesa i la colònia francesa de Canton va provocar que no s'hi ingressés gaire, i al cap de poc la dama francesa i els seus fills van desaparèixer silenciosament del seu horitzó conegut.

El senyor Clay es va quedar la casa del difunt, una vil·la gran i bonica amb un extens jardí per on passejaven paons, i encara hi vivia.

Amb el pas del temps, aquesta història va anar adquirint caràcter de mite. Es deia que l'últim dia de la seva vida, *monsieur* Dupont havia cridat la seva bella esposa i els seus fills tan macos i llestos al seu costat. Com que

tota la seva mala sort, els va assegurar, havia començat en el moment en què va veure el rostre del senyor Clay per primer cop, volia que li prometessin solemnement que mai, en cap circumstància, no el mirarien directament. També s'explicava que, quan va haver d'abandonar la casa de la qual havia estat tan orgullós, havia cremat o esbocinat tots els objectes d'art que hi havia a l'interior, per tal que res que hagués estat creat per embellir la vida convisqués mai amb el nou senyor de la casa. Però sí que havia deixat a totes les cambres els miralls alts amb marcs daurats que havia portat de França, i que fins ara només havien reflectit alegria i escenes afectuoses, tot declarant que el càstig del seu assassí seria trobar-se, a tot arreu on anés, la imatge del botxí.

El senyor Clay es va traslladar a la casa, on feia els àpats en solitud, cara a cara amb el seu propi retrat. És improbable que s'hagués fixat mai en la falta d'afectivitat del seu voltant, perquè la noció d'afecte mai no havia format part de la seva concepció de la vida. Si hagués pogut determinar amb precisió total com havien de ser les coses, les hauria fet exactament tal com eren; per tant, és ben lògic que cregués que eren d'aquesta manera perquè ell així ho havia volgut. A poc a poc, en la seva vida de nabab¹ el senyor Clay havia acabat per creure's

1. Persona que posseeix una gran fortuna, especialment la que torna d'un país llunyà, d'una colònia. [N. de la t.]

omnipotent. El mateix els passava a altres grans comerciants i, com el senyor Clay, per tal de mantenir aquesta idea, ignoraven la part del món que quedava fora dels seus dominis.

En fer els setanta anys el senyor Clay es va posar malalt i va passar molt de temps gairebé del tot paralitzat pel reuma. Patia uns dolors tan intensos que no podia dormir, i les nits se li feien infinitament llargues.

Vet aquí que una nit, tard, un jove de l'oficina del senyor Clay va anar a casa seva amb una pila de comptes que havia repassat. Des del llit, el vell va sentir que li obrien la porta i que parlava amb el criat; va donar l'ordre que el fessin passar i li va demanar que repassés els comptes amb ell. Quan va arribar el matí, es va adonar que aquella nit no se li havia fet tan llarga com les altres. Per això, l'endemà al vespre va fer cridar una altra vegada el jove comptable i va manar-li que tornés a llegir en veu alta els llibres de comptabilitat.

A partir d'aleshores es va convertir en costum que el jove es presentés al gran dormitori ricament moblat a les nou del vespre i ocupés el seu lloc al costat del llit del seu vell cap per llegir-li comptes, contractes i càlculs de l'empresa a la llum d'una espelma d'estearina. Tenia la veu dolça i sonora, però cap al matí se li tornava una mica ronca. Això contrariava el senyor Clay, que de jove havia sigut molt fi d'orella però ara s'estava tornant una mica dur d'oïda, i va fer saber al seu escriptent que li paga-

va per a aquesta feina i que, si no podia dur-la a terme satisfactòriament, prescindiria d'ell i es buscaria un altre lector.

Quan van haver acabat els llibres que s'utilitzaven a l'oficina en aquell moment, el vell va gemegar i va enfonsar la cara al coixí. L'escrivent va sospesar les possibilitats, va anar a l'arxiu i en va treure llibres de feia cinc, deu i quinze anys, i els va llegir al vell en veu alta, paraula per paraula, a les nits. El senyor Clay l'escoltava atentament; la lectura li recordava projectes i victòries del passat. Però les nits eren llargues, i al cap d'un temps també se'ls van acabar aquests llibres vells, de manera que el jove va haver de rellegir les mateixes coses des del començament.

Una matinada, quan acabava de repassar per tercer cop un negoci de feia vint anys i estava a punt d'anar-se'n a casa a dormir, el senyor Clay el va retenir; semblava que li rondés alguna cosa pel cap. I com que per a l'escrivent el que pensés el senyor Clay era de la màxima importància, es va quedar assegut per donar-li temps de trobar les paraules per dir el que l'ocupava.

Al cap d'una estona, el senyor Clay li va preguntar, a contracor i indecís, com si la qüestió li generés un cert malestar, si havia sentit a parlar d'altres tipus de llibres. L'escrivent va respondre que no, que no coneixia llibres de cap altra mena, però que si el senyor Clay volia explicar-li a què es referia, ja els hi trobaria. El senyor Clay va

dir, amb el mateix to vacil·lant, que es referia a llibres que no tractaven de compres i vendes, sinó d'altres coses, que algú hagués posat per escrit i altra gent llegia. L'escrivent va reflexionar i va repetir que no, que no havia sentit a parlar mai de llibres d'aquesta mena. Així es va acabar la conversa, i l'escrivent va recollir les seves coses, va acomiadar-se respectuosament i se'n va anar.

Però tornant cap a casa va anar rumiant sobre la pregunta del senyor Clay. Sentia que provenia d'una necessitat profunda, que havia estat formulada mig a contracor, amb timidesa i gairebé vergonya. Si l'escrivent hagués sabut què significava la vergonya, potser hauria apartat el tema dels seus pensaments i hauria disculpat el fet que el seu vell cap hagués perdut la dignitat per un moment. Però com que no coneixia la vergonya, no va deixar estar el tema. La petició del senyor Clay era un signe clar de debilitat del vell, potser fins i tot, en certa manera, un avís que s'acostava l'hora de la seva mort. I quines conseqüències, pensava el jove, podria tenir aquesta situació per a ell?